

Monilukutaito: tekstien tuottaminen

Mari Hankala &
Sanna Mustonen

10.2.2026

Tekoälyn käsitys kirjoittamisesta:

- Jokainen kirjoittaa hiljaa omaa tekstiään?
- Luokka luo verkossa yhteistä tekstiä?

Ennakkotehtävä Kirjallisuus ja kulttuuri -luennolle

17.2.2026

Lue katkelma J. Palacion nuortenkirjasta *Ihme* (minäkertoja August, jolla on fyysinen poikkeavuus; katkelmat koulusta, jonne August lähtee 10-vuotiaana käytyään sitä ennen kotikoulua), Pedanetissa <https://peda.net/id/8a752b40a2b>.

1 Pohdi, mitä katkelma kertoo a. päähenkilön sosiaalisista suhteista ja b. päähenkilön suhtautumistavasta omaan poikkeavuuteensa.

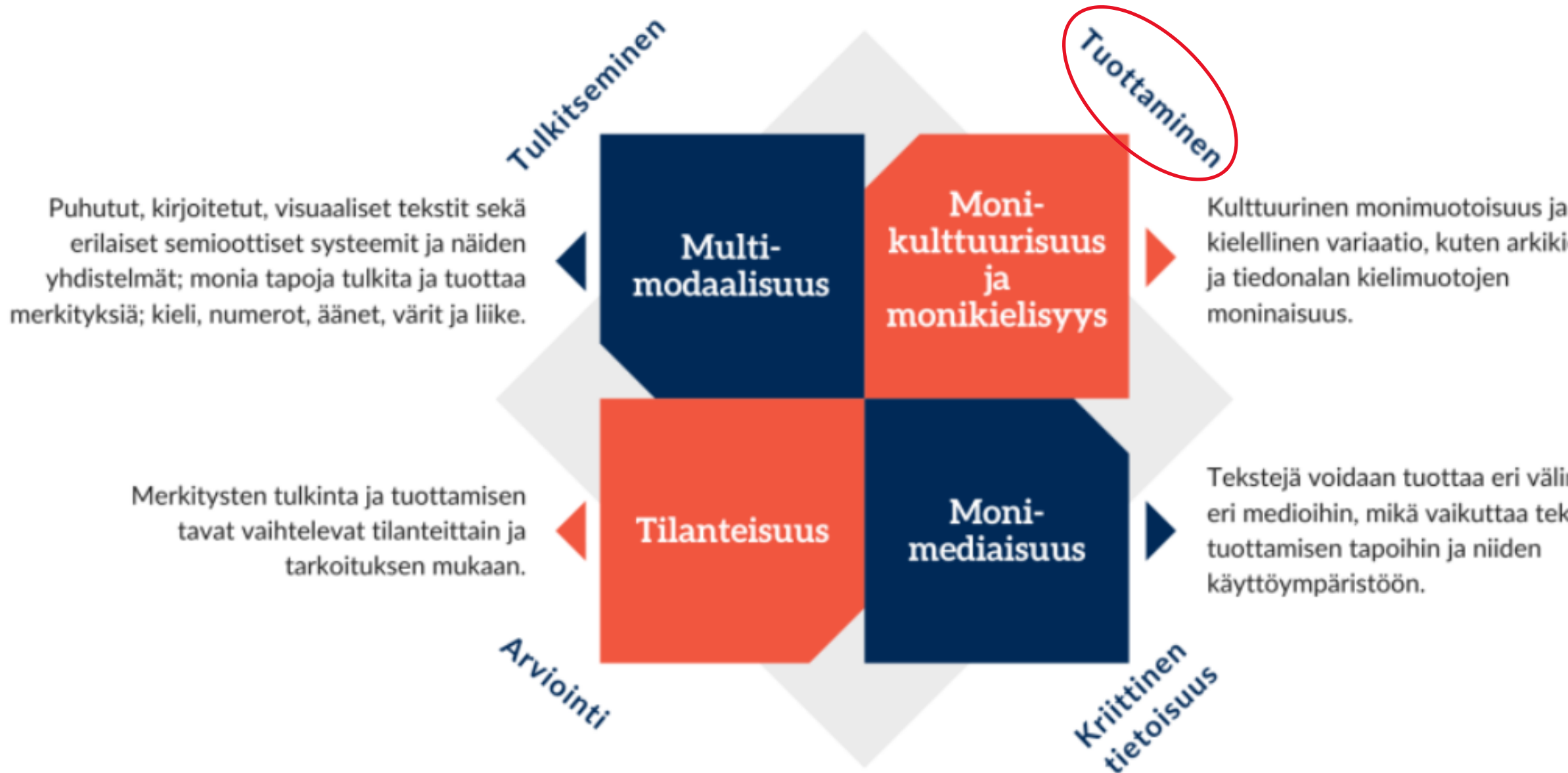
2 Millä fiktiivisen tekstin keinoilla sosiaalisten suhteiden kuvauksia ja suhtautumistapaa poikkeavuuteen kirjassa luodaan?

Ennakkotehtävä täällä:

<https://link.webpolsurveys.com/S/2AEF1992AE86DCD4>

Monilukutaito

Tänään

Tekstien tuottamisen painopisteenä ns. perinteinen kirjoittaminen (muistetaan kuitenkin multimodaaliset tekstit)

Kirjoittamisen opetuksen neljä keskeistä suuntausta esimerkkien kera
→ miten ne näkyvät opetuksessa?

Yksin hiljaa kirjoittamista vai yhdessä ideointia ja neuvottelemista?

Opettajalla valta-asema oppilaan yläpuolella vai vierellä kulkija ja opastaja?

Vertaiset tukijoina?

Tarinankertoja vai monipuolisia tekstintuottajia?

Eri kirjoittamiskäsitykset johtavat erilaisiin opetus- ja arviointikäytänteisiin

→ rakentavat erilaisen roolin oppilaalle ja opettajalle

→ tuottavat erilaista oppimista ja erilaisia kirjoittajia (Luukka 2004)

Luukka, M.-R. 2004. Tekstejä, luovuutta ja prosesseja. Näkökulmia kirjoittamiseen ja sen opetukseen. Teoksessa Luukka, M.-R. & Jääskeläinen, P. Hiiden hirveä hiihtämässä. Hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVIII.

Kirjoittamiskäsitysten pohjana Roz Ivaničnin kuusi kirjoittamiskäsitystä (ks. myös Kimmo Svinhufvud: Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Tammi. Helsinki 2007.)

Tutkimustuloksia lasten ja nuorten kirjoittamisesta

- Kirjoittamista on tutkittu paljon vähemmän kuin lukemista
- suomalaisten peruskoululaisten kirjoitustaito ovat selvästi heikompi kuin lukutaito: tutkimuksen osoittavat myös poikkeuksetta että pojilla on huonompi kirjoitustaito kuin tytöillä
- koulukohtaiset erot ovat suuret
- kirjoitustaito on yhteydessä muiden taitojen oppimiseen (lukutaito, vuorovaikutustaidot, kielitieto)
- palautteenanto yhä usein sitä, että oppilas kirjoittaa yksin opettajalle, joka antaa kirjallisen palautteen – vertaispalautteelle tarvetta
- kirjoitustaitoja voidaan kehittää teettämällä monipuolisesti eri tekstilajeja, panostamalla kirjoitusprosessin eri vaiheisiin (esim. opettamalla tekstin suunnittelua), teettämällä tehtäviä joilla on oppilaille mielekäs tarkoitus
- Opettajan kirjoittamiskäsityksillä on iso merkitys!

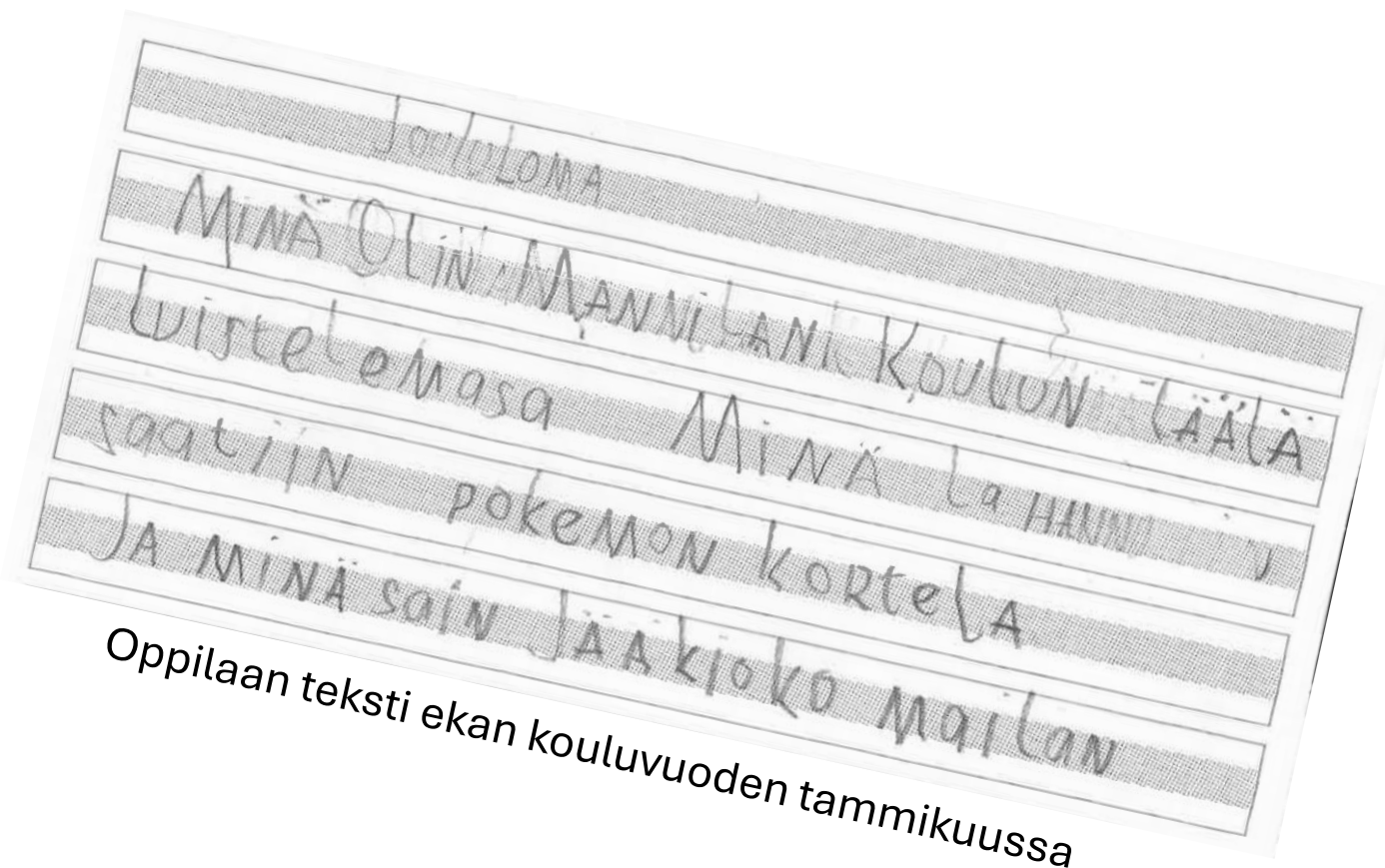
**Minkä tekstin
kirjoitit viimeksi?**

**Mitä taitoja tarvitsit
tekstiä
kirjoittaessasi?**

Mitä kaikkea kirjoittaminen on?

Esimerkiksi

- hienomotoriset taidot, näppäintaidot
- tekniset taidot (laitteet)
- ajattelutaidot, metakognitiiviset taidot
- kieli- ja tekstilajitieto
- sosiaaliset taidot
- kirjoittajaidentiteetti, minäkuva, minäpystyvyys, motivaatio, emotiot...
- projektinhallinta, pitkäjänteisyys, sinnikkyys...
- **Mitä vielä puuttuu?**

→ **Kirjoittaminen on monista osa-alueista ja -taidoista koostuva monimutkainen kokonaisuus**, jota opitaan vaiheittain ja jonka oppiminen alkaa jo ennen kouluikää. Kirjoittamista opetellaan koulussa ja sen ulkopuolella. (Esim. Boscolo 2008.)

**Saman oppilaan teksti
neljännellä luokalla**

Kun he vihdoinkin pääsivät perille
he taistelivat pitkään mutta kun kaikki
oli Liian heikkoja Kufa käytti voim
miaan ja kersytti hirveen laukkaan
Eh mutta se vei kaikki Kufan voimat
ja Kufa pyöryi. Myöhemmin Kufa
heräsi keskellä taistelu kenttä
ja pelasti kaikki muut alueelta
ja sitten sen jälkeen hän heräsi
ja alysi että se kaikki oli unta

Ryhmäkeskustelu (ennakkotehtävä)

Tutustu neljään kirjoittamisen opettamista koskevaan käsitykseen.

- Mitkä niistä ovat tuttuja kouluajoiltasi ja omien opettajiesi toiminnasta?
- Miten opettajiesi kirjoittamiskäsitykset ovat vaikuttaneet omaan kirjoittamiseesi?
- Miten nykyaika ja teknologia haastavat näitä kirjoittamiskäsityksiä?
- Minkälaista kirjoittamisen ohjaamista haluat itse edistää opettajana?

Ennakkotehtävä: Omat kokemuksesi?

PERINTEINEN OPETUS

- Autonominen teksti- ja kielikäsitte
- Yksilöllinen taito
- Tekstien korjaus ja kieliasun kommentointi
- Hyvä teksti kielipöytäkirjasta korrekti ja sisällökäs
- Ope keksii tehtävät, korjaa valmiit tekstit ja antaa palautteen

LUOVA KIRJOITTAMINEN

- Yksilöllinen itseilmaisu
- Teksti syntyy luovan prosessin kautta
- Tavoitteena löytää oma persoonallinen tapa kirjoittaa
- Ideointi ja vapaa ilmaisu
- Ope luo mahdollisuuksia sekä kannustavan ja positiivisen ilmapiirin
- Ope ei anna otsikoita, aiheita, malleja eikä sääntöjä
- Lähestymistavalla ei selkeitä teoreettisia periaatteita eikä konkreettisia työkaluja esim. kehittävän palautteen antamiseen

KIRJOITTAMINEN PROSESSINA

- Systemaattinen ohjaus ja kirjoittamisen alaprosessien harjoittelu
- Tärkeintä oppijan aktiivinen rooli ja ryhmässä työskentely
- Toimintaprosessien tuloksena syntyy teksti
- Kognitiiviset prosessit
- Tavoitteena tiedostua omasta kirjoitustavasta ja opiskella erilaisia tekstintekokäytänteitä
- Ope toiminnan ohjaaja, tuki ja palautteenantaja
- Päävastuu oppilailla yksin ja ryhmässä
- Palautetta annetaan prosessin eri vaiheissa

GENREPEDAGOGIIKKA

- Tekstien ja kirjoittamisen sosiaalinen, yhteisöllinen ja kulttuurinen luonne
- Kulttuuriset tekstikäytännöt
- Tekstit ovat tapoja osallistua yhteisöjen toimintaan
- Tekstikäytänteiden oppimista
- Aidot ja oikeat viestintätilanteet
- Tekstianalyysi opetuksen perustana
- Kielellisen tietoisuuden herättely
- Hyvä kirjoittaja hallitsee monipuolisesti yhteisönsä puhutavat
- Integrointi

Miten teknologia ja uudet ympäristöt haastavat kirjoittamista?

Kirjoittaminen osana monilukutaitoa:

- Käytetään teknologiaa: erilaisia sovelluksia, verkkoympäristöjä, kameraa, kännykkää
- Luodaan **multimodaalista tekstiä** → yhdistetään ääntä, kuvaa, liikkuvaa kuvaa, esteettistä sommittelua, kirjoitusta (Instagram-päivitys, vlogi...)
- Ollaan **sosiaalisia** → tuotetaan ja muokataan tekstejä yhdessä, osallistutaan verkko yhteisöjen toimintaan, jaetaan tekstejä
- Opetellaan **julkisuustaitoja** → julkaistaan tekstejä, vastaanotetaan palautetta, perehdytään lainsäädäntöön, mietitään julkaistun tekstin lyhyt- ja pitkäaikaisia vaikutuksia, opetellaan ”markkinoimaan” omia tekstejä
- Opetellaan **kirjoittamisen strategioita**: mitkä **tekstilajit ja mikä kirjoitusprosessin vaihe** vaativat monisuorittamistaitoja ja mitkä taas tietoista syventymistä, harjoitellaan näiden tilojen vaihtelua ja siihen soveltuvia tekniikoita
- Luovuustaidot → Tehdään tekstien kirjoittamisesta **luova ja nautinnollinen prosessi**, innostetaan uusiin kokeiluihin, käytetään luovia menetelmiä ja luovaa kirjoittamista, ohjataan löytämään sisäinen motivaatio, luodaan ympäristö, jossa ei tarvitse pelätä virheitä, käytetään yhteisöllistä luovuutta
- Roolien muutos: **opettaja on mukana oppimassa ja tekemässä tekstejä**

Kirjoitamme yhdessä!

Yhteistoiminnalliseen, tuottavaan kirjoittamiseen ja monilukutaitoon keskittyvä kirjoitusyhteistyö toisella luokalla

Teksti ja kuvat:

Tiina Matveinen, Rantakylän normaalkoulu

Susanne Roos, Jyväskylän normaalkoulu

Kirjoittamisen uudet mahdollisuudet

Kirjoitustaito, erityisesti oman tekstin tuottamisen taito, on ollut viime aikoina laajasti esillä julkisessa keskustelussa. Vaikka peruskouluikäiset lapset kirjoittavat nykyään suhteellisen paljon myös vapaa-aikanaan, niin tekstin sisältö jää usein puutteelliseksi ja tekstikokonaisuuksien rakentaminen koetaan haastavaksi. Kirjoittaminen on tavallisesti nopeaa ja lyhytsanaista viestintää, jossa muun muassa virkerakenteita ei huomioida.

Tästä esimerkkinä ovat tekstiviestit ja sosiaalisen median viestintä. Tämä on kuitenkin oppilaalle merkityksellistä arjen tekstimaailmaa, joka on tärkeää huomioida koulussa, sillä se tukee innostusta kirjoittamista kohtaan. Koulussa ohjataan kirjoittamisen kehittymistä arjen tekstimaailmasta kohti oppiaineille ominaista tekstien tulkintaa ja tuottamista (ks. Luukka 2013).

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) meneillään olevassa matematiikan ja äidinkielen tai-

**Katsotaan tarkemmin
kirjoittamiskäsityksiä (luova,
prosessi, genre) opetuksen
näkökulmasta**

1. Luova tuottaminen kirjoittamisen opetuksessa (Merja Kauppinen)

- Lapsen elämis/tekstimaailma kirjoittamisen taitojen harjoittelun perustana: kielellä leikkiminen, mielikuvitus ja kokeilut
- Tunteiden, ajatusten, kokemusten jäsentäminen – yhteydet taideperustaiseen oppimiseen
- Luomisen ilo, asioiden omakohtainen sisäistäminen sanataiteen keinoin; myös psykoedukatiivisuus (tunnekasvatus, kirjallisuusterapeuttiset menetelmät)
- Tyypillisesti tekstien jatkamista, uudelleenkirjoittamista, muuntelua eri tavoin, monien modaliteettien yhdistämistä (sana, kuva, ääni, liike) ja moniaistisuutta
- Pedagogiikassa luovan prosessin ruokkiminen ja tukeminen, esim.
 - eppuluokkalaisten saduttaminen kotona →
 - oppilaat laativat satuunsa kuvituksen →
 - piirroksat valokuvataan ja liitetään PowerPoint-tarinaksi →
 - opettaja liittää puhe- ja ajatuskuplat hahmoille →
 - oppilas täyttää puhekuplat →
 - satujen julkistus (luetaan yhdessä, keskustellaan satujen maailmasta, kuvitus- ja sanallisista ratkaisuista)

(Ks. Tarinat lapsen tienviittoina. Kirjallisuusterapian menetelmät koulumaailmassa (2024). Toim. S. Mäki & A. Tyttö, toim.)

Teksti-interventio

Kirjoittakaa
jommastakummasta runosta
jokin seuraavista:

- mainos
- klikkiotsikko
- meemi
- Donald Trumpin tviitti

HIIREN ILTAHUOKAUS

Taisin tehdä erheen
kun perustin perheen,
ei pennut pysy petissä
vaan surffailevat netissä
toisten kotisivuilla
pitkin maailman piiriä.

LENTOKALA

Istu ja pala!
Olenko lintu vai kala?
kysyi lentokala.
Vaikka elänkin meressä
on potkuria veressä,
niin paljon pyrstön jousta,
että ilmaan voin nousta,
sanoi lentokala
ja vauhtia otti ja nautti ilmashowsta!

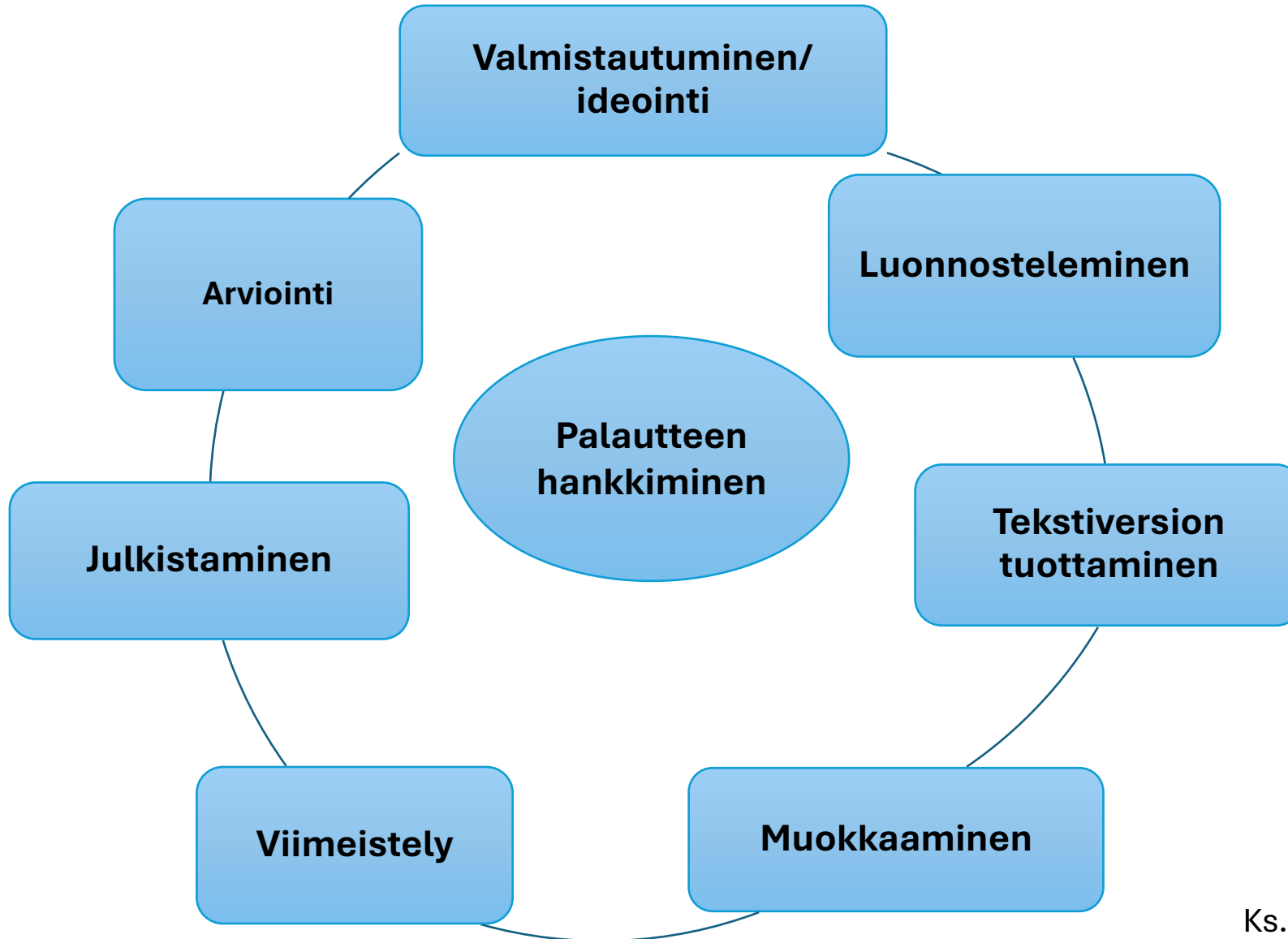
Runot:

Tiitiäisen tuluskukkaro, Kirsi Kunnas
(tehtävä muokattu Päivi Torvelaiselta)

Sanataidemateriaaleja

- Keski-Suomen sanataideyhdistys Rapina <https://sanataideyhdistysrapina.com/>
- Lukuliikkeen Lue ja Luo! Sanataidetehtäviä kouluun –opas: <https://lukuliike.fi/wpcontent/uploads/2020/01/luejaluo2020.pdf>
- Lumotut sanat -materiaalit: Sanataidetta kouluun <http://www.lumotutsanat.fi/sanataidetta-kouluun/>; Unikudelmia –näyttelyn materiaalipaketti, valmiita tehtäviä monen tasoisille lukijoille: <http://www.unikudelmia.fi/nayttelykirjallisuus/>
- Kotimaiset maagiset metsät – sanataidetehtäviä taaperoista aikuisiin: <https://sanataideyhdistysrapina.com/kirjametsa/kirjatehtavat/>
- IKI-TARU -hankkeen materiaalit ja menetelmäoppaat: <https://sites.utu.fi/iki-taru/>
- NMI:n Lukutuokiot: videolla luetaan ääneen kirja, ja jokaiseen kirjaan liittyy lisäksi erilaisia sanataidehenkisiä tehtäviä <https://lukutuokiot.nmi.fi/category/lukutuokiot/>
- Yöstäjän materiaalit: <https://www.yostaja.fi/mielikuvituskoulu>
- Sanataidekoulu Aapelin materiaali- ja linkkipankki: <https://www.sanataidekouluapeli.fi/materiaalit/>
- Lahden AKE:n Monilukutaitoa sanataiteesta -hankkeen materiaalipankki: <https://akeuutiset.wordpress.com/vertaisoppiminen/monilukutaitoa-sanataiteellamateriaalipankki/>
- Kirjallisuuslähtöisiä sanataidetehtäviä: <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/sanataiteen-aarrearkku>
- Sanataidekasvatuksen menetelmäopas varhaiskasvatukseen (inspiraatiota myös kouluun!) https://lastenkulttuuri.fi/wpcontent/uploads/2016/02/lastenkirja_raollaan_menetelmaopas_vantaa.pdf
- Runopaikka-menetelmä: <https://runopaikka.com>

2. Kirjoittaminen prosessina – vaiheita

Ks. esim.

<https://blogs.helsinki.fi/kielijelppi/kirjoitusvaiheet/>

Tekoäly kirjoitusprosessin tukena

Tekoäly kirjoitusprosessin tukena on videosarja, jossa käsitellään eettistä ja tarkoituksenmukaista tekoälyn käyttöä opiskelussa eri kirjoitusprosessin vaiheissa. Videoiden yhteydessä on liitteenä videoilla kirjoitetun esseen välivaiheet sekä käytetyt kehotteet eli promptit.

Omaan kirjoittamiseesi

MOVIN TEKOÄLYTUKI

<https://www.jyu.fi/fi/opiskelijalle/kandi-ja-maisteriopiskelijan-ohjeet/akateemiset-opiskelutaidot/tekoaly-kirjoitusprosessin-tukena>

Sisällysluettelo

Mistä on kyse?	↳
Johdantovideo - Aloita tästä!	↳
Ideointi ja kirjoitusprojektin suunnittelu	↳
Tiedonhaku ja lähteet	↳
Luonnostelu	↳
Tekstin muokkaus ja palautteen pyytäminen	↳
Viimeistely	↳

Valmistautuminen, ideointi → valitse mikä sopii suunnitteilla olevaan tekstiin

- päiväkirja
- sanalistat
- tiedonhaku, lähdeaineiston tai kaunokirjallisuuden ym. lukeminen
- haastattelut
- ympäristön tarkkailu (erilaiset vuoro-vaikutustilanteet bussissa, kaupassa, kahviossa...); toimiminen salapoliisina
- musiikin kuuntelu
- piirtäminen
- kuvat (elokuvat, taidekuvat jne.)
- roolinotto, eläytyminen
- yhdessä keskusteleminen
- aivoriihet
- silmukointi, esim. <https://kirjoittaminen.fi/kirjoitushaaste/kirjoitusharjoituksia/>
- kuutiopeli, esim. <https://merkillinenjuttu.wordpress.com/tag/kirjoittaminen/>
- ideakartat
- käsitekartat
- tajunnanvirtakirjoittelu
- journalistin kysymykset: kuka, mitä, missä, milloin, miten, miksi
- merkityssuhdekaaviot
- tekoälyltä kysyminen
- jne!

OMAN TEKSTIN KIRJOITTAMINEN

NYT SUUNNITELLAAN

Ajatuskartta

Ajatuskartan avulla voit esimerkiksi koota tekstisi keskeiset asiat tai suunnitella henkilön.

Idealistat

Voit suunnitella tekstiäsi laatimalla idealistoja tekstin keskeisistä asioista.

UUTINEN

- Mitä?
- Missä?
- Milloin?
- Kuka tai Ketkä?
- Miksi?
- Mitä seurasi?

MIELIPIDEKIRJOITUS

- Mikä ongelma?
- Mitä mieltä olen?
- Miten perustelen?
- Mitä ehdotan?

KERTOMUS

- henkilöitä
- tapahtumapaikkoja
- ongelmia

Juonilaput

Kirjoita kertomuksen tärkeimmät tapahtumat omille paperilapuilleen. Mieti, missä järjestyksessä tapahtumat voisivat edetä. Yritä rakentaa juoni niin, että lukija yllättyy.

Suunnittelemisen roolissa

Roolissa suunnittelemisen sopii mielikuvitusteksteihin. Kuvittele olevasi yksi tekstisi henkilöistä. Mieti, miten hän liikkuu ja puhuu ja millainen ilme hänellä on. Esitä henkilöä tietty aika, esimerkiksi kaksi minuuttia. Kirjoita muistiin asioita, jotka huomasit henkilöstä esittäessäsi häntä.

Juonipolku

Juonipolku sopii sadun tai kertomuksen juonen suunnitteluun.

Aloitus

- Ketkä ovat päähenkilöitä?
- Missä ollaan?
- Mikä on ongelma?

Vastoinkäymisiä

- Mitä alkaa tapahtua?
- Miten jännitys tiivistyy?

Käännekohta

- Mitä yllättävää tapahtuu?
- Miten tapahtumat huipentuvat?

Lopetus

- Miten asiat ratkeavat?
- Miten kaikki päättyy?

Suunnitteluruudukko

Suunnitteluruudun avulla voit suunnitella tekstiä esimerkiksi tapahtumapaikan.

Mitä esineitä ja asioita siellä on?

Miltä siellä tuoksuu?

Mikä paikka?

Mitä ääniä siellä kuuluu?

Millainen tunnelma siellä on?

ETKÖ KEKSI TEKSTIISI HENKILÖITÄ, PAIKKOJA JA TAPAHTUMIA? KURKKAA SIVUILLE 144-145!

Mihin kiinnittää huomiota ja missä kirjoittamistaidon tai -prosessin vaiheessa?

(Koottu Mirja Tarnaselta)

- Tehtävänannon noudattaminen
 - tehtävänannon mukainen tekstilaji ja rajaus
- Sisältö / kirjoittajan ajatukset
 - sisällön ymmärrettävyys, relevanttius, johdonmukaisuus, tekstilajin vaatimat piirteet, esim. perustelujen kattavuus
- Jäsentely/rakenne/käsittely
 - tekstin rakenne (kappalejako), sidosteisuus ja tarkoituksenmukaisuus
 - otsikon sopivuus
- Kieli
 - sanojen taivutus, lauserakenteiden käyttö, viittaukset, sanaston käyttö (osuvuus, tarkkuus, laajuus), fraasit ja idiomit
- Tilanteeseen sopivuus ja tyyli
 - kirjoittajan ääni ja sen viestivyys
 - myös tekstilajikohtainen tyyli, esimerkiksi muodollisuus- ja kohteliaisuusasteen osoittaminen
- Kielenhuolto/oikeinkirjoitus/konventiot
 - mm. oikeinkirjoitus, asettelu ja käsiala

Miten annan palautetta? Hyvä tekstipalaute on

(Esim. Straub 2000; Hattie & Timperley 2007; Kauppinen & Hankala 2015)

- kriteeriperusteista
- vuorovaikutteista
- tilannesidonnaista ja oikea-aikaista
- johdonmukaista
- konkreettista ja havainnollista: paikantaa toimivat ja ongelmakohdat
- ohjaa oppilasta pohtimaan kirjoittamistaan
- ”sopivan mittaista”: liiallisuus uuvuttaa, liiallinen lyhyys lannistaa
- kannustavaa ja kehitysehdotuksia esittävää (kuitenkin pelkkä kehu epämotivoi)
- liikkeelle kokonaisuudesta → kohti tarkempia yksityiskohtia

Kriteeriperusteinen palaute:

Tekstien arviointikriteerit aina selväksi oppilaalle ennen kirjoittamista!

Kriteerit myös helpottavat opettajan arviointia / palautteenantoa

Huomioi ikätaso ja OPS-vaatimukset:
"Virkkeessä on iso alkukirjain ja lopetusmerkki."

Palautetta mielipidekirjoituksesta		
Laita rasti jatkumon sopivalle kohdalle.		
Vakuuttaa lukijan.	-----	Ei vakuuta lukijaa.
Noudattaa mielipidekirjoituksen rakennetta (mielipide tai väite – sen perustelut – lopetus, jossa esitetään ratkaisuehdotus)	-----	Ei noudata mielipidekirjoituksen rakennetta.
Perustelut ovat riittävät.	-----	Perustelut eivät riitä.
Pysyy asiassa eikä rönstyile.	-----	Ei pysy asiassa ja rönstyilee.
Sävy on asiallinen ja julkaisukelpoinen.	-----	Sävy on asiaton ja julkaisukelvoton.
Otsikko sopii tekstiin ja on napakka.	-----	Otsikko ei sovi tekstiin ja/tai on liian pitkä.
Teksti on virheetöntä.	-----	Tekstissä on paljon virheitä.

Konkreettinen ja havainnollinen palaute

Kysymysten kysyminen oppilaan tekstistä on tehokkaampaa kuin asian (arvottava) toteaminen.

~~Tekstisi juoni ei oikein pysy kasassa.~~

→ Miksi prinsessa päätti auttaa tonttua? Minne prinsessa lähti nostettuaan tontun ojasta?

Konkreettinen, kirjoittajaa eteenpäin auttava palaute ohjaa eteenpäin yleisen palautteen sijaan.

Hyvä! Olet kuvaillut hienosti tarinan tapahtumia ja erilaisia tapahtumapaikkoja. Kirjoitat melko virheettömästi. Kiinnitä huomiota lauserakenteisiin.

Käytät rikasta kieltä ja elävöität tekstiä hienosti vuoropuhelulla. **Rengastetut sanat ovat oivia sanavalintoja.** [opettaja rengastanut tekstistä onnistuneita sanavalintoja]. Tekstissäsi on hieman toistoa: katso kaikki vihreällä merkityt kohdat.

Mikä on hienoa kuvailua? Mikä on virheetöntä kirjoittamista? Mikä on lauserakenne?

Tekstien julkistaminen – pöytälaatikkoon vai tänne?

Toivakka ym. 2001 Kirjan ystävä – mukaillen

- tehdään omia julkaisuja, antologioita tai omia kirjoja, jotka julkaistaan esim. luokan, käytävän, kirjaston, ruokalan tai muiden koulun tilojen seinillä, luokan tai koulun nettisivuilla
- keksitään erikoisia tapoja asettaa tekstejä koulussa näkyville, esim. ripustetaan pyykkipojilla naruille, nidotaan jätesäkkeihin ja puetaan säkki päälle, liimataan tyhjiin wc-rullapapereihin ja ripustetaan näkyville, liimataan pahveille ja rakennetaan mobileita...
- esitellään tekstejä eri tavoin koulun eri tilaisuuksissa, juhlissa, illanvietoissa, vanhempainilloissa, päivänavauksissa, opettajankokouksissa...
- tehdään tekstienluku- ja esittämisvierailu päiväkotiin, vankilaan, vanhainkotiin, nuorisokotiin, työpaikoille tms.
- järjestetään tekstejä esittelevä tapahtuma, välituntihappening, näyttely, tekstimesseit, myyjäiset, tekstikahvila, luontopolku, kulttuurikävely, tekstidisko
- lähetetään tekstejä julkaistavaksi paikallislehteen, -radioon ja -televisioon, eri nettisivuille, yhteistyökouluihin, yrityksiin
- tehdään yhteistyötä paikallisten kirjakauppiaiden, kirjailijayhdistysten jne. kanssa; järjestetään ilmaisjakelupiste kirjakauppaan, marketin kirjaosastolle, järjestetään näihin paikkoihin runonkirjoituspiste, näyttely jne.; asetetaan tekstejä (luvan kanssa) luettavaksi lähikaupan ostoskärryihin, kylmäkaappien oviin, ilmoitustaululle

3. Genpedagogiikka: kirjoittaminen on eri tekstilajien hallintaa

KUVAAVAT TEKSTIT	SELITTÄVÄT TEKSTIT	OHJAAVAT TEKSTIT	PERUSTELEVAT TEKSTIT	KERTO VAT TEKSTIT
Tilanteiden, tapahtumien ja ilmiöiden kuvaukset	Tilanteiden ja tapahtumien selostukset	Ohjeet	Mielipidekirjoitukset	Sadut, tarinat, kertomukset, myytit
Tiedonannot	Syiden ja seurausten selostukset	Neuvonta	Arvioinnit	Muistelmat
Määritelmät	Selitykset	Työohjeet	Arvostelut	Omat tarinat
Tekniset kuvaukset	Essee t	Reseptit	Pohdiskelevat esseet	Historian tapahtumat
Tiederaportit		Manuaalit	Keskustelut	
Työselostukset			Väittelyt	

Jokaisella tekstilajilla on omat tyypilliset rakenteensa ja kielelliset piirteensä.

- KERTO VAT TEKSTIT: elämysten tuottaminen, viihdyttäminen, yhteyden luominen tarinan avulla, mielenkiinnon ylläpitäminen tarinan avulla
- KUVAAVAT TEKSTIT (TIETOTEKSTIT): välitetään tietoa kuvausten, selostusten ja selitysten avulla
- OHJAAVAT TEKSTIT: ohjataan yksilön ja ryhmän toimintaa tai selostetaan toimintatapaa
- KANTAA OTTAVAT JA POHTIVAT TEKSTIT: pyritään saamaan lukija, kuulija tai katsoja vakuuttuneeksi esitetystä asiasta.

→ Kielen (monilukutaidon) oppiminen tilanteisiin ja tekstilajeihin sosiaalistumista (ml. kriittisyys)

- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tekstilaji-opetuksessa>
- https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173781_kouluopetuksen_keskeiset_yksinkertaiset_tekstilajit_genreperheittain.pdf

Tulkittavia ja tuotettavia tekstilajeja alakouluun?

- Käyttöohje
- Ilmoitus
- Mielipideteksti
- Vastine
- Käsikirjoitus (elokuvan, pelin, larpin jne.)
- Runot, tanka, haiku
- Laululyriikka,
- Kirjeet, kortit
- Resepti
- Päiväkirja, blogi
- Uutinen
- (Kesätyö)hakemus
- Reklamaatio, palaute
- (Wiki)artikkeli, tietoteksti
- Pakina
- Esittely
- Kuvaus
- Mainos
- Puhe
- Määritelmä
- Koevastaus, essee
- Novelli
- Romaani
- Jatkokertomus
- Tviitti
- Sarjakuva
- Pääkirjoitus
- Pöytäkirja, muistio
- Novelli
- Aforismi
- Selostus
- Ystäväkirjan esittely
- Iskulause
- Kuitti
- Kolumni
- Sähköpostiviesti
- Elämäkerta
- Referaatti
- Satu, tarina, kertomus
- Kasku, vitsi
- Kommentti
- Raportti
- Vastamainos
- Keskustelupalstan viesti
- Kuvateksti
- Videon tms. tekstitys
- Näytelmä(n kohta(s))
- Muistokirjoitus
- Kuolinilmoitus
- Teksti/Whatsapp-viesti
- Snäppiviesti
- Loitsu
- Palindromi
- Anagrammi
- Tajunnanvirta-kirjoitus
- Kutsu
- Juliste
- Arvostelu
- Vlogi
- Peliselostus
- Youtubeen jne.
- Elokuva
- Musiikkivideo
- TikTok-video
- Podcast
- Kuunnelma
- Kuulutus
- Fanifiktio
- Räppi
- Meemi
- Chantti
- Tekoälykysymykset

• **Mitä puuttuu?**

• **Keksi lisää!**

1 Poimi listasta ne tekstilajit, joita muistat käytetyn alakoulun lukemisen tai kirjoittamisen opetuksessa.

2 Keskustelkaa pienryhmissä: mitä näistä voisit käyttää alakoulun opetuksessa?

Hei kotiväki!

Olemme saaneet teiltä huolestuneita viestejä äidinkielen lukutaitoryhmistä. Kiitos ajatuksistanne ja palautteistanne. Ymmärrämme hyvin, että ryhmäjako on herättänyt kysymyksiä. Tässä hieman lisätietoa:

Ryhmäjako on tehty lasten parhaaksi, jotta jokainen oppilas saa juuri hänen tämänhetkiseen lukutaitoonsa sopivaa opetusta ja tukea. Jako perustuu Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen KARVIN lukutaitoselvitykseen. Siitä käy ilmi, että ykkösluokan alussa noin 30 prosenttia oppilaista ei osaa vielä ollenkaan lukea, 10 prosenttia osaa kirjaimet ja noin 60 prosenttia lukee jo sanoja tai virkkeitä. Tämä näkyy myös meidän luokissamme – erot lukutaidossa ykkösluokan alussa ovat varsin suuret. Tämä on aivan tavallista, ja erot tasaantuvat hyvin nopeasti ensimmäisen ja toisen luokan aikana.

Jako ei ole pysyvä, vaan seuraamme lasten edistymistä jatkuvasti ja muokkaamme ryhmiä tarpeen. Tasolleen sopivassa ryhmässä jokainen lapsi saa mahdollisuuden oppia omaan tahtiinsa ja kokea onnistumisen elämyksiä. Pyrimme siihen, että oppiminen olisi motivoivaa eivätkä lapset joutuisi kokemaan turhautumisesta tai tylsistymistä.

Juttelen mielelläni lisää asiasta, jos jokin jäi vielä mietityttämään.

Tässä on vielä linkki KARVIN lukutaitoselvitykseen

https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1719.pdf

Oikein mukavaa syksyn jatkoa ja ollaan yhteydessä!

Emma-ope

Kirjoittamisen ohjaaminen oppikirjoissa

8 Keksi virke, jossa käytät annettua sanaa subjektina.

a. minä

b. ystävät

c. kirjat

d. koti ja koulu

9 a. Millaisista elokuvista sinä pidät? Kirjoita mielipidekirjoitus.

b. Alleviivaa tekstistäsi predikaatit.

c. Ympyröi tekstistäsi subjektit.

Miten muokkaisit mielipidetekstin ohjeistusta? Vrt. gallup

50. Teen gallupin

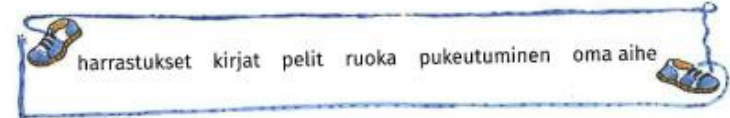
Gallup on mielipidekysely, jossa kaikilta vastaajilta kysytään sama kysymys. Gallupin tarkoituksena on saada tietoa kysytystä asiasta, ja vastauksien perusteella tehdään jokin johtopäätös.

Voit katsoa videon gallupista puhelimella tai tabletilla.

1 Tee gallup.

a. Valitse yksi seuraavista aiheista tai keksi oma aihe.

b. Kirjoita aiheesta kysymys, jonka esität kolmelle henkilölle.

c. Kirjoita haastateltavan nimi ja kirjoita vastaus.

henkilö 1: _____ henkilö 2: _____ henkilö 3: _____

--	--	--

2 Raportoi gallup. Täydennä virkkeet.

a. Tutkin _____

b. Haastattelin _____

c. Haastattelussa selvisi, että _____

d. Tuloksista voi päätellä, että _____

4 Lue ohjeet. Tee asiasta ilmoitus kaupan seinälle.

Kuvittele, että löysit lähi-kau-pan oven edestä ruskean kukkaron.

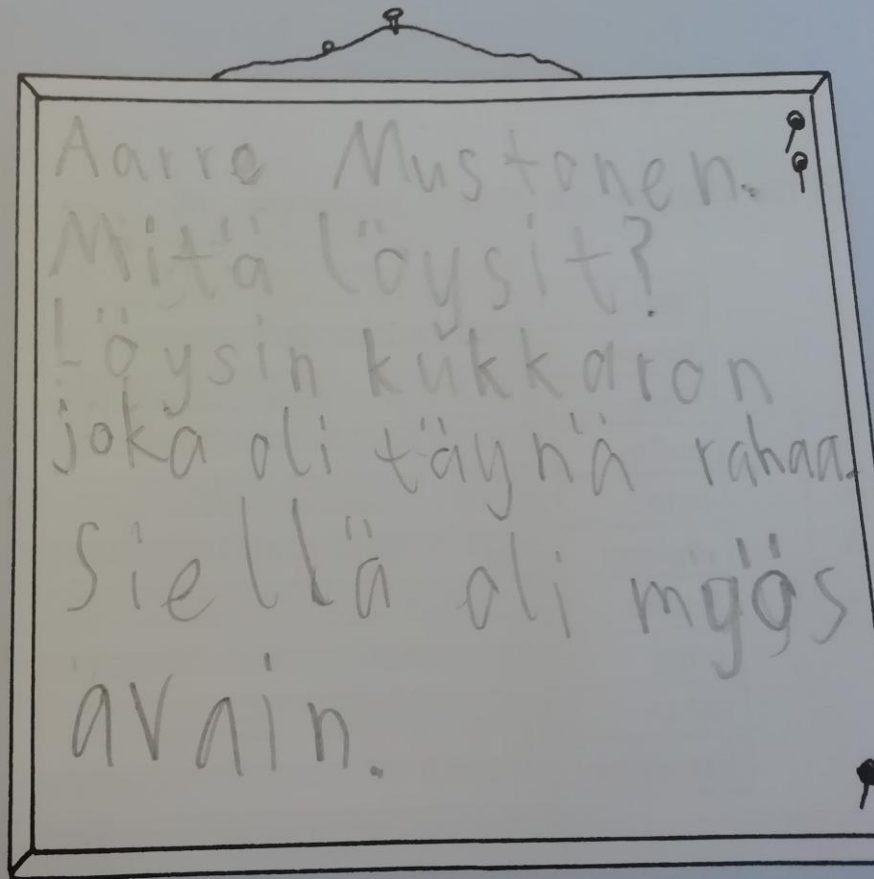
Kukkarossa oli rahaa 20 euroa.

Kukkarossa oli myös avain.

Mieti, mitä ilmoitukseen kannattaa kirjoittaa.

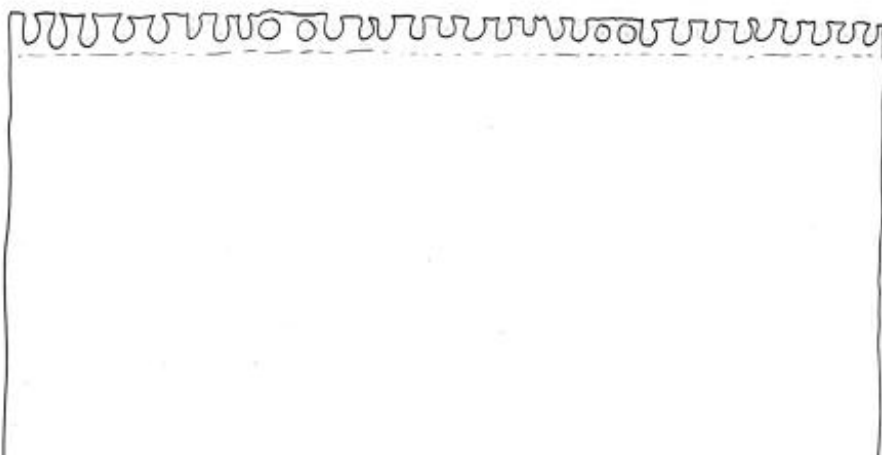
Esimerkiksi:

- Mitä löysit?
- Mistä löysit?
- Miten sinuun voi ottaa yhteyttä?

6. Et-sin ys-tä-vää

- Tee il-moi-tus, jos-sa et-sit ys-tä-vää.
- Voit käyt-tää a-pu-na-si Hil-man il-moi-tus-ta.
- Piir-rä tai kir-joi-ta.

Genrepedagogiikka: tulkinnasta tuottamiseen

- Tekstin analysoinnin avulla opitaan, millaisia keinoja käyttämällä voi laatia tarkoituksenmukaisella tavalla vaikuttavan tekstin. (! Yhteys kielen rakenteen opettamiseen/oppimiseen)
- Yksinkertaistetut rakennemallit auttavat erityisesti heikkoja kirjoittajia.
- Vaarana oman luovuuden tukahtuminen?
- Tekstin rakenteen hahmottaminen auttaa lukemisessa.
- Lisälukemista Luukka, M.-R. 2004. Genre-pedagogiikka: askelia tekstitaitojen jatkumolla. Teoksessa M.-R. Luukka & P. Jääskeläinen (toim.) Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus. ÄOL:N vuosikirja XLVIII. Helsinki: ÄOL, 145–160.

Kysymys Copilotille: Miten tekoäly voi auttaa opettajaa alakouluikäisten lasten (7–13-vuotiaat) kirjoittamisen ohjaamisessa?

Vastaus – Copilotin kirjoittamiskäsitys?

1. Ideoinnin tukeminen

- Tarina-aihioiden luominen: Tekoäly voi ehdottaa tarinan alkuja, hahmoja tai tapahtumapaikkoja, jotka innostavat oppilaita kirjoittamaan.
- Kuvien pohjalta kirjoittaminen: Oppilaat voivat kirjoittaa tarinoita tekoällyn generoimien kuvien perusteella.

2. Kirjoitustaitojen kehittäminen

- Sanaston rikastaminen: Tekoäly voi ehdottaa synonyymejä tai vaihtoehtoisia ilmauksia, jotka rikastavat oppilaan tekstiä.
- Lauserakenteiden mallintaminen: Se voi antaa esimerkkejä hyvistä lauserakenteista tai auttaa muokkaamaan kömpelöitä lauseita.

3. Palautteen antaminen

- Ystävällinen ja kannustava palaute: Tekoäly voi antaa palautetta oppilaan tekstistä esimerkiksi sisällön selkeydestä, rakenteesta tai oikeinkirjoituksesta.
- Itsearviointin tukeminen: Oppilas voi verrata omaa tekstiään tekoällyn antamaan malliin ja pohtia, mitä voisi kehittää.

4. Erityisen tuen tarjoaminen

- Eri kielitaidon tasoille mukautetut tehtävät: Tekoäly voi yksilöllistää tehtäviä oppilaan taitotason mukaan.
- Lukivaikeuksien tukeminen: Se voi auttaa tekstin jäsentämisessä, selkeyttämisessä ja ääneen lukemisessa.

5. Opettajan työn helpottaminen

- Tehtävien ja materiaalien luominen: Tekoäly voi auttaa laatimaan kirjoitustehtäviä, arviointikriteerejä ja mallivastauksia.
- Arvioinnin tukeminen: Se voi tarjota alustavaa analyysiä oppilaan tekstistä, jota opettaja voi hyödyntää arvioinnissa.

1. Oppija kirjoittaa syötteen ja kopioi vastauksen
2. Tekoäly luo vastauksen, oppija lukee, muokkaa, säätää ja palauttaa
3. Oppija luo tekoälyllä useita vastauksia, kopioi niistä parhaat palat, muokkaa ja palauttaa
4. Oppija kirjoittaa pääkohdat. Tekoäly tekee lisää tekstiä ja tarjoaa palautetta.
5. Oppija kyselee internetistä/tekoälyltä ideoita, kirjoittaa niiden pohjalta tekstin ja palauttaa sen.
6. Oppija kirjoittaa kaiken sisällön ilman internetiä tai tekoälyä.

Oma suhtautuminen

Mikä näistä on huijausta?
Mikä näistä on oleellinen taito?
Mitä itse käyttäisit?

Tekstien tuottaminen lukuvuoden aikana – mitä pitää ottaa huomioon?

Mitä tekstilajeja kirjoitetaan ja mihin tarkoitukseen?	Mitä oppilaani tarvitsevat?	Miten integroin?	Miten huomioin kirjoittamisen eri puolet?	Kirjoittamisen tavoitteet ja arviointi	Kirjoitusprosessi	Miten tekstit kirjoitetaan ja minne?
<p>Mitä OPS (valtakunnallinen, paikallinen) sanoo? Mitä +kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaaottavia ja pohtivia tekstilajeja? Mihin oppikirjat ohjaavat ja mitä niistä puuttuu?</p> <p>Kirjoitettuja vai multimodaalisia tekstejä?</p> <p>Tekstilajit opetuksessa: https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tekstilaji-opetuksessa#e39461cd</p> <p>Koulun tekstilajeja: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173781_kouluopetuksen_keskeiset_yksinkertaiset_tekstilajit_genreperheittain.pdf</p>	<p>Mitä taitoja kullakin oppilaallani on, mitä pitää kehittää? Millaisia tuen tarpeita on ja miten niihin tartun? Miten tuen taitavaa kirjoittajaa?</p> <p>Mikä oppilaitani motivoi kirjoittamaan? Miten voin ottaa heidän toiveitaan huomioon?</p>	<p>Äidinkielen muihin osa-alueisiin? Muihin oppiaineisiin? Monialaisissa projekteissa?</p>	<p>Yksilön taitojen kehittäminen? Luova kirjoittaminen? Kirjoitusprosessi? Genrepedagoginen näkökulma?</p> <p>Yksilön vs. yhteiskunnan tekstit? Kirjoittaminen esim. itseilmaisua vai yhteiskunnallista vaikuttamista?</p>	<p>Mitkä ovat kunkin kirjoitustehtävän tavoitteet? Miten tehtävä arvioidaan (suhteessa tavoitteisiin)? → kerrottava oppilaalle etukäteen</p> <p>Mitkä tekstit arvioidaan, mitkä ei? Kuka arvioi (itsearviointi, opettaja...)? Millä tavalla, esim. sanallisesti, lomake, piirrearviointi? Palautteen ja arvioinnin rooli?</p>	<p>Mitkä tekstit jäävät luonnoksiksi tai nopeiksi pikkuharjoituksiksi, mitä työstetään jonkin verran, mitkä prosessoidaan huolellisesti?</p> <p>Miten ohjaan prosessin eri vaiheita? Miten kirjoittamiseen valmistaudutaan? Miten työstetään (versiot)? Kuka antaa palautetta (vertaiset, opettaja, kuka muu) ja miten (suullisesti, kirjallisesti, vlogina...)? Julkaistaanko tekstit ja jos niin missä?</p>	<p>Mitkä tekstit kirjoitetaan yksin, mitkä parin kanssa, mitkä ryhmissä?</p> <p>Kirjoitetaanko käsin vai koneella (mille alustalle)? Minne dokumentoidaan? (kaikki vuoden/alakoulun tekstit talteen → taidon kehittymisen seuraaminen)</p>

Tutkimusten pohjalta lähtökohtia kirjoittamisen kehittämiseksi alakoulussa:

Esim. Harjunen & Rautopuro 2015; Kauppinen ym. 2015 & Hankala ym. 2015

- lukemis-, kirjoittamis- ja vuorovaikutustaitoja sekä kielentuntemusta kehitetään käsi kädessä
- omistajuuden ja pystyvyyden vaikutus kirjoittajan suoriutumiseen
- oppilaan työskentelystrategioiden merkitys
- omista taidoista tiedostuminen – autetaan kirjoittajan työkalupakin kokoamisessa
 - Järjestelmällinen taitoharjoittelu (*Kirjoita 2 lausetta viikossa*)
- argumentointitaitojen (= ajattelutaitojen) kehittäminen
- monipuolisten tekstilajien (myös asiatekstit) harjoittelemisen tärkeys
- autenttiset kirjoitustilanteet
- teknologian motivoivuus
- kirjoitusprosessin tuntemus ja systemaattinen kehittäminen
- tekstilajien mallintaminen ja kirjoittamisen pohjustaminen kirjoittamiskynnyksen madaltajina
- yhdessä kirjoittaminen
- monipuolinen tuki kirjoittamiseen: erilaiset välineet ja alustat, mallinnus, vertaistuki, monipuolinen palaute

→ kirjoitustaito on monilukutaitoa